

FOLIA SELECTA

KUKLAY ANTAL: Pilinszky János <i>Háromszínű lobogó</i> _c. verséről	1
HORVÁTH SÁNDOR O. P.: A természetjog közösségi vonatkozásai.....	2
VIDA KATALIN: Kontempláció a világban – egy szerzetes szemével.....	17
FLORILEGIUM – P. Georges Cottier OP az emberi méltóságról	21

Köröm, 2000. október

HÁROMSZÍNŰ LOBOGÓ

Első színe? Akár a rab
ítélethirdetéskor.
A második? Mint katonák,
kik eltévedve, most nagy és puha
csomókban hullanak alá.
S a harmadik? A harmadik színe –
te vagy.

Gyönyörűséges háromszínű lobogóm!

A lobogó a nemzet jelképe. Ha a költő rátekint, hazájára gondol: nemzete múltjára, jelenére és jövőjére.

Nemzetére, akinek fiai vérpiros arccal hallgatták az ítéletet: Héttorony, Kufstein, Márianosztra.

Nemzetére, melyben a lebukottakat, a szellem katonáit most a puha diktatúrában puha hó temeti be, mint százhusz évvel ezelőtt, Vörösmarty idejében, a levert szabadságharc után: „Most tél van és hó és csend és halál”.

És nemzetére, akinek gyermekei kezében egyszer majd az októberi szél lengetni fogja a piros-fehér-zöld lobogót. Akik a milleneumi olvasókönyvben majd rátalálnak erre a versre.

Ők a remény fiai, lobogónk zöldje.

Horváth Sándor O. P.

A TERMÉSZETJOG KÖZÖSSÉGI VONATKOZÁSAI¹

*Bonum multitudinis est
maius et divinius, quam
bonum unius.*

*A sokaság java nagyobb és istenibb,
mint az egy szál emberé
(1.Ethic. I. 2.)*

1.

Társadalomfölöttiség és közösségi beállítottság

Nagyon sokat, értelmesen és kevésbé ésszerűen lehet arról vitatkozni, hogy az emberi közösség kialakulásánál a szeretetet, vagy a jogot illeti-e meg az elsőbbség. Arról is sokat beszéltek már, hogy mi van előbb: az egyén vagy a közösség? Az ilyen tudós megbeszélések meddő szörszálhasogatásnak tűnnek föl, de a valóságban ezeknek a kérdéseknek az eldöntésétől függ a tudományos szociológia sorsa és értéke. A tudományosról, az elméletiről szóltam, amelynek az a feladata, hogy megállapítsa a társadalmi alakulatok megítéléséhez szükséges elveket, amelyek világosságában azután ítélik ezek értékéről, védi vagy elveti azokat. Azért hangsúlyozom ezt, mivel emellett van gyakorlati szociológia, helyesebben társadalomalkotás is, amely elvekkel és prioritásokkal nem törődve, ha kell baromi módon is összeterezi az embereket, s ezzel nem eszmei célokat akar megvalósítani, hanem hasznot akar húzni az emberanyagból olyan brutális eszközökkel élve, amelyekben a rendezett vagy rendeződő értelemnek még csak nyomát sem, fedezhetjük fel. Vizsgáljuk meg tehát, hogy a gyakorlatnak van-e igaza, vagy pedig az elméletnek és az utóbbinak is melyik formájában. Mert amint ismeretes, az elmélet nem egyszer igyekszik a gyakorlatot alátámasztani és jogosultságát kimutatni. A perdöntést csak a természetjogtól várhatjuk. Ha ez nem adott útmutatást arra vonatkozólag, hogy miként lépjen be az egyén a közösségbe és hogy miként lehessen ott felhasználni, akkor a gyakorlatnak nincs gátlása. Ha azonban ott határozott irányítást találunk, akkor a gyakorlatnak ehhez kell idomulnia, ha a legfelsőbb hatalom védelmére számot tart és tartós létet, vagy éppen állandóságot akar kölcsönözni alakulatának.

Az egyén közösségi beállítottságáról ma már nem is lehet vitatkozni, annál inkább lehet azonban ennek alapját különféle módon meghatározni. Tekintsünk el az egyénnek a *primum ontologicum*hoz való viszonyától, vagy pedig szemléljük azt a legfőbb Jó, Fölséges és Úr tagadásával, azonnal elhagyottá válik. Nincs védelmezője, de még tekintetbe jövő méltósága sem. A világ legtehetetlenebb teremtménye! Nem tud magán segíteni, még a legegyszerűbb szükségleteit sem tudja kielégíteni. Ezért jön a közösség mint- egy megkönnyítő rajta, hogy aztán az emberanyag egyesült erővel szerezze meg azt, ami fennmaradásához szükséges. Ez lenne a kisebb közösségek kiinduló pontja és szükségességének az alapja. De alighogy megalakulnak ezek, megkezdődik a túlekedés és jelentkezik az elnyomó hatalom szüksége. Így mehetünk fölfelé a Darwin-féle evolúció minden fokán, amíg csak el nem jutunk a teljesen kialakult államhatalomig. A közös sors felismerésénél, az egyforma tehetetlenség belátásánál kezdődik és a legembertelenebb erőszakban zárul le ez a folyamat. Nem csoda, ha az így összehordott emberanyagnak a közösség, főleg az ezt képviselő hatalom szemére veti: amid van, tőlem kaptad. Általam és bennem váltál emberré, egyénileg pedig személylé. Ennek a föltevésnek, amely számtalan változatban jelentkezik, köszönhetjük azt a ma nagyon elterjedt felfogást, hogy az állam minden jog forrása, és hogy ezt megelőzőleg vagy tőle függetlenül jogszemélyről vagy alanyról nem is lehet beszélni².

Egészen másként alakul a helyzet és a közösségi kép, ha eljutunk a primum ontologicumhoz és ennek a magaslatairól szemléljük az egyént. Hozzá viszonyítva, mint annak a képmása, már minden közösség előtt és ettől függetlenül a jogalanyi méltóság illeti meg. Ha Istennel szemben nincsenek is tulajdonképpen igényei és követelései, annál inkább léphet fel ilyenekkel a vele egyenrangú adottságokkal szemben. Határpont másokra, minden földi hatalomra nézve. Ebben domborodik ki a teremtett személy jogvédelme: igényekkel lép föl, amelyeket nem ő maga határoz meg, hanem a természetjog, amelyeket nem a maga, hanem kizárólag a természet Urának nevében állít föl. A személy érvényesülési jogának szeretném ezt nevezni, ami már nemcsak egyéni vonatkozásainak kifejlését és tökéletesülését jelenti, hanem azt is, hogy a melléje rendelt személyek körében megalapozhassa és megtarthassa Istentől nyert méltóságát és közöttük kivívhasson magának olyan helyet, amely tehetségének és alkotó erejének megfelel.

Ha a személyi méltóságot Istenhez viszonyítva szemléljük, akkor ennek erejében az ember tulajdonképpen társadalom fölötti lény. Pozitíve csak az Istenhez és az Istenre-utaltság olvasható ki belőle, egyéb viszonylatokat magában véve nem alapoz meg. Így csak közvetve vezethető le társas és közösségi mivolta, amennyiben része a nagy és a különböző faji meg egyedi létfokokból összetett mindenségnek³. Az ilyen mellérendeltségből származó közösség igen laza, bár mint az egyetlen princípiumra visszavezetendő egység oly nagy és erős, aminőt a mellérendelt alanyokat rendező erők létre nem

hozhatnak. Ilyen közösséget ír le igen szemléltetően Szent Tamás az angyali karok és rendek megállapításánál⁴. Hierarchikus ez a közösség, mivel egyetlen szent fejedelemnek rendel alá minden tiszta szellemi teremtményt, de a belső egymásra utaltság hiányában tulajdonképpeni társadalmi kapocs nem mutatható ki közöttük. Az angyal személyi méltóságának teljességét a saját léte és mivolta szerint úgy birtokolja, hogy ebben kiegészítésre nem szorul és sem mellérendelt tényezők, sem pedig fölötte álló teremtett hatalomtól ebben az irányban semmit sem nyerhet. *Az önmagát állító és teljes személyi tökéletességét birtokló alany nem társadalmi, hanem társadalom fölötti lény, nem animal naturaliter sociale, természeténél fogva társas élőlény, hanem csak kívülről jövő hatás vagy rendeltetés alapján válik a közösség tagjává*⁵. Ilyen lenne az ember is, ha csak Istenhez viszonyított természetjoga alapján szemlélhetnők. Természeténél fogva azonban egy másik szemléletre is kényszerít bennünket. Akármily nagy és tiszta legyen is Istenről származó és Hozzá viszonyított méltósága, személyi tökéletessége mégsem végleg kialakult, kész adottság. *Kiegészítésre szorul és ezt csak a vele egyenrangú mellérendelt személyektől, tehát a közösségben szerezheti meg.* Ezért társadalom fölöttisége nagyon korlátolt kiterjedésű és értékű. Természete erősebben viszi a társadalom felé, mint amennyire föléje emeli. Innen az arisztoteleszi megállapítás: *homo est animal naturaliter sociale*. Nemcsak egyedül fölfelé, Isten irányában tartozik a közösségbe, hanem mellérendelt viszonylatban is, úgyhogy nem külső kapocs, hanem igazi, a természet adottságaiban gyökerező kötelék fűzi embertársaihoz és ezek közösségében mindazokhoz, akiknek léte föltétlenül szükséges a közösség kialakításához és fönmaradásához.

Az ember tehát nem tisztán társadalomfölötti, hanem a természettől a közösséghez utalt lény. Ez különös személyi létének első, alapvető, minden közösségi viszonylatot alakító és megszínező természeti törvénye és joga. Az ember ebben a vonatkozásban a társadalom fölöttiség és a közösségre utaltság szintézise. Kettős feszültséggel és két polarizáló erővel állunk szemben. Az egyik a szabadságot biztosítja, a másik igába hajítja a büszke fejet. Tudattalanul, mint a természeti adottságok kísérői működnek ezek az emberben, de előbb-utóbb tudatosakká válnak és így érvényesítik jogaikat. Úgy kellene lenni, hogy a természet szándékai és irányítása szerint történjék ez. *Az istenképmási szabadságnak kellene a közösségre-utaltság szolgálatával párosulnia és szent frigyre lépnie.* Ebből származnék az a kiegyenlített harmónia, amelynek a közösségben és a közösségen béke és megelégedettség formájában kellene uralkodnia. A gyakorlat azonban nem köt ilyen szent frigyet, sőt azt egyenesen gyökerében felbontja és lehetetlenné teszi. Az istengyermekség szabadsága helyett a minden kötöttségtől ment egyéni önkény, a szabadosság válik a társadalmi élet mozgatójává, illetve megbolygatójává, a hatalom részéről pedig az elnyomó kényszer taszítja le a közösségi eszmét arról a magaslatról, amelyre a természet emelte és így süllyeszti az emberi szint alá. Eltévelyedések ezek, amelyekben a természetjognak azt az elfajulását kell látnunk, amelyet nemcsak

itt, hanem a többi parancsok és előírások terén is oly nagy sajnálattal kell megállapítanunk⁶. Azt szokták mondani, hogy a természetjog lényege szerint, *quoad substantiam*, meg nem változtatható vagy el nem törölhető. De emellett a felismerhetetlenségig is eltorzulhat, amint ezt a jelen esetben is megállapíthatjuk. Megmarad a külső szín, a sokaság egyesítése, de hiányzik a lélek, az istenképiséget tisztelő hatalom.

Az eltévelyedés lehetősége onnan származik, hogy mindkét adottság, *a társadalomfölöttiség és a közösségre-utaltság, egészen öntörvényű jelenségek, de a természetjog szerint alá vannak egymásnak rendelve*, a ferde irányú gyakorlat pedig elválasztja azokat. A szabadságot a féktelenségben állapítja meg, a hatalmat pedig úgy önállósítja, hogy azt nem Istentől vezeti le, hanem tisztán teremtett erőkből konstruálja, hazug módon abszolút létet lehelve belé. A természetjog is ismeri a két adottság és közösség öntörvényűségét, de emellett szintézisüket követeli meg és írja elő s azt kívánja, hogy az ember társadalomfölöttisége még a legszorosabb közösségi kapcsolat mellett is megmaradjon és tisztán ragyogjon. Nagy hiba lenne tehát, ha a mellérendelt alanyokkal való közösségi követelményeket a társadalomfölöttiség törvényei szerint szemlélnénk és rendeznénk, de még nagyobb vétek lenne ezeknek irányítását teljesen megvetni és az emberi közösséget úgy megalkotni, hogy ebből annak a szempontjai teljesen hiányozzanak. *Az ember nemcsak külsőleg él a közösségben, hanem belső mivoltából fakadó, ehhez erősített kapcsolatokkal, de nem olvad föl benne*. A társadalomra-utaltság Istentől ajándékozott személyi mivolton alapul, de a közösséghez való tartozás nem szünteti meg, sőt még nem is kisebbíti a transzcendens lényhez való viszonyt. Mint úr foglal helyet a közösségben, aki fölött nem lehet úgy rendelkezni, mint a társadalom tiszta tulajdona fölött, hanem ebbéli szolgálata mindig megmarad úri szolgálatnak, vagyis olyannak, amelyben nemcsak mozgatják, mint élettelen dolgot, hanem maga is mozog belső indításból és abból a meggyőződésből, hogy csak a közösség keretében válhat teljes értékű önrendelkező lényé. *Ennek a szintézisnek a fölismerése, a polarizáló erőknél tudatos kiegyenlítése teszi az egyént a társadalom használható tagjává. Ezért így fejezhetjük ki közösségi vonatkozású természetjogát: az ember közösségben élő társadalom fölötti lény.*

Az ember társadalomfölöttiségében méltóságot és értéket állítunk, amely a közösségre-utaltság által semmit sem csökken, hanem csak kiegészítődik és igazi emberi vonását és sajátosságát nyeri el. Nagyon fontos itt az megjegyzés és határozott megállapítás, hogy a közösség kialakításánál nincs formáló ereje. Kizárólag ennek anyagát határozza meg és tilalmat állít föl, hogy hová és miként nem szabad azt beépíteni⁷. A beépítés célját és mikéntjét, tehát az anyag formálását más szempontok szerint kell megítélni, amelyeket a mellérendelt alanyok egyesítése, összetartása és egy cél szerinti alakítása határoz meg. *Ez a közösségi alakítás öntörvényűsége és öncélúsága, amelyet a társadalomfölöttiség legteljesebb elismerése mellett is tisztelnünk kell*. Ha tehát felvetjük a kérdést, hogy az egyén természetjog adta közösségi vonatkozásai

közül melyik az első - a társadalomfölöttség vagy a közösségre utaltság -, akkor a mondottak alapján már könnyű a felelet. Egyiket sem illeti meg abszolút elsőbbség, hanem csak a részleges, a különböző szempont szerinti. A jogalanyból, a közösség építő anyagából indulunk ki és a benne található adottságokból merítjük a döntő szempontokat. A fejlődés rendjében (*in ordine generationis*) kétségkívül az egyént illeti meg az elsőbbség, mivel belőle, az egyének sokaságából fejlődik és alakul ki a közösség. Hogy pedig ez ne legyen tisztán az anyag elsőbbsége, arról a természet a társadalomfölöttség révén gondoskodik. Ez formálja az anyagot önmagában, személyi méltósága szerint, és ez szabja meg felhasználhatóságának határait. Ezért a prioritás, amely a közösség alkotó elemeit megilleti, nemcsak időbeli és anyagi, hanem méltóságbeli, *prioritas dignitatis*, sőt oki befolyású is (*prioritas causalitatis*), mivel tényleges korlátokat állít föl és a közösségi célkitűzést eszközeinek megválasztásában mindaddig irányítja, amíg ez a természetjog keretei között mozog⁸.

Mi tehát ennek az elsőbbségnek a jelentősége? A társadalomfölöttség teljes tartalmához tartozik, hogy az egyén minden megszorítás nélkül a *primum ontologicum*é, aki mind fölség mind jog⁹ alapján föltétlenül rendelkezik vele, és pedig olyan egyedülálló joggal, amely minden más hatalomtól nemcsak független, hanem azt teljesen ki is zárja. Ebből következik, hogy *egyetlen közösség sem tarthat igényt az egyén egészére, hanem csak annyit vehet igénybe belőle, amennyit Isten átenged neki*¹⁰. Hogy pedig mennyit enged át, azt a közösség természetjogában nyilatkoztatta ki: annyit, amennyi célja eléréséhez föltétlenül szükséges. Ha tehát lelki közösségről van szó, amilyen az Egyházban valósul meg, akkor a lelket bízva ennek gondozására, a testet, a földi jólét megteremtését pedig csak mint irányítóra, akinek az a feladata, hogy a lélek előtt folytonosan hangsúlyozza, és ha szükséges konkrét formában is megmondja, hogy ezek ápolása miként, milyen határok között történjék¹¹. A lélek békességét, ennek kialakítását és megőrzését bízva rá a Gondviselés, és így a test és lélek, az idő és az örökkévalóság harmóniájának érdekében kell felszólalnia, *ut sic transeamus per bona temporalia, ut non amittamus aeterna*. Az ilyen lelki közösség kialakításánál az ember társadalomfölöttségének és transzcendens vonatkozásainak egészen különös jelentősége van, úgyhogy ennek nemcsak megvédése, hanem egyenes ápolása a leghatározottabb célkitűzés formájában jellemzi azt. Ha pedig a természet Ura a testet, a földi jólét megalapozását bízva a közösségre, akkor ebben ad neki teljes értékű hatalmat, s megkívánja tőle, hogy ezt a feladatot úgy oldja meg, hogy *a közösségben minden egyén kivétel nélkül jól érezhesse magát és részesülhessen a neki arányosan kijáró földi jólétben*. Ez a legfőbb természetjogi követelmény, amelyet az egyén társadalomfölötti, méltóságbeli és célkorlátozó elsőbbsége szerint magával visz, mikor a közösségbe lép. Az ember teste és egyéb adottsága fölött tehát a közösség nem kap abszolút jogot: csak annyiban lehet fölötte rendelkezni, amennyiben ez az erkölcsileg helyes célkitűzés keretében

szükséges. Minden további rendelkezés túlkapás, a természetjog megsértése. Ezért tartja Szent Tamás a totális államot korcsalakulatnak és az ember testi épségét vagy életét abszolút rendelkezés tárgyává tevő kísérleteket természetjog-ellenes cselekményeknek¹².

A társadalomfölöttiség elsőbbségi meghatározó szerepe az említett szemponttal teljesen ki is merül. Az egyén Istentől kapott személyi méltóságán és ennek megvédésének követelményén kívül semmit sem visz a közösségbe. Mint engedelmességre kész tagnak kell oda belépnie, és mint ilyennek kell ott élnie, ha a természetjog védelme alatt akar maradni. Itt kezdődik, illetve *a közösségre-utaltság szempontjának a hangsúlyozásával határozódik meg a társadalom elsőbbsége*. Ontológiai személyi létet semmiféle teremtett közösség nem adhat vagy alapozhat meg. Ez a természet Urának adománya. De a személyiség minden egyéb formájának a kialakulása, a közösségi együttműködéshez van kötve. Ha ez a személyiség pszichikai vagy jogi kialakulásának és formálásának nem is tulajdonképpen létrehozó oka, annyit minden megszorítás nélkül el kell ismernünk, hogy ennek előfeltételeit a közösségben találjuk meg. Oktató mesterhez, irányítóhoz és a földi javak közvetítőjéhez közeledik az egyén, amikor a közösségbe lép, mint ilyen kell azt szemlélnie és tisztelnie¹³. A benne felhalmozott vagy ott elérhető javak használatára utasítja a természet, amely ilyen célzattal parancsolta meg a közösség létrejövését. Innen van, hogy a tiszta természetjog szempontjából a közösséget illeti meg a méltósági és oksági elsőbbség. Az emberi egyén csak ebben érheti el társadalom-fölöttiségével adott személyi méltóságának teljességét és tökéletes kialakulását. *Ezért a közösség megelőzi az egyént, aki a közösségért van, ha nem is úgy, hogy abban felolvadjon, de mindenestre azért, hogy annak áldásaiban részesülve a természettől megjelölt céljához eljusson*. A közjó neve alatt összefoglalt érték a természetjog útmutatása szerint általános jellegű és úgy viszonylik minden más, a társadalom keretén belül elérhető értékhez, mint az általános a részlegeshez, az universale a particularéhoz.¹⁴ Ok és okozati relációban viszonylanak egymáshoz, és éppen ezért a méltóság szerinti rendezettség szempontjából kell megítélnünk és eldöntenünk az elsőbbség kérdését.

Az egyén tehát társadalomfölöttisége mellett is a közösség formálандó anyaga és ezért nemcsak követelésekkel, hanem igen terhes köteleességekkel áll vele szemben. *A közösségnek az a természetjoga, hogy tagjaitól megkívánja a célbeállítottságot, vagyis a föltétlen alkalmazkodást az egységes cél követelményeihez*. A tagoknak viszont követelmény formájában természetjoguk, hogy a közjó áldásaiban arányosan részesüljenek. Mindkét részből számtalan köteleesség és teljesítmény a természetjog előírása. Mindezeknek a jogi jótéteményeknek és terheknek az összességét mondjuk közgazságnak, *iustitia legalis*nak. Ennek a konkrét megállapítása és gyakorlati megvalósítása rakja a legnehezebb terhet a közösség vezetőségére és tagjaira egyaránt. Ennek mibenlétéről több művünkben és értekezésünkben szóltunk már¹⁵, és egyelőre

nem tehetünk egyebet, mint türelemmel várjuk, hogy Szent Tamás elvei ebben az irányban elismertessenek. Itt most csak arról szeretnénk szólni, hogy a természetjog az egyénnek milyen szerepet juttat a közígazság megállapításánál.

Az egyén tökéletesülési jogának tárgyalásánál az okosság, a *prudentia* szerepét különösen hangsúlyoztuk. Ennek a feladata, hogy meghatározza, mit kell adott körülmények között tennünk, hogy cselekedetünk erkölcsi érték legyen, hogy az *esse secundum rationem* formálóerő gyanánt felcsillanjon bennük. A *synteresis* a közjó területén sem hagy cserben vezetésével, sőt bizonyos tekintetben többet mond, mint az egyéni élet irányítására vonatkozólag. Onnan van ez, hogy a mondottak szerint az ember minden társadalomfölöttisége mellett is inkább társadalmi, mint magánlény. Közösségi mivolta teszi teljesértékű magánlénnyé. Ennek következtében *közösségi szenzoriumának fejlettebbnek kell lennie mint az egyedinek, ha nem is a közelség és a részlegesség szempontjából, de mindenesetre az általános irányítás és hajtóerő tekintetében.* Magának a természetjognak legfőbb elvei olyanok, hogy inkább a közösségre, mint az egyedi életre vonatkoznak. Tedd a jót, kerüld a rosszat és amit nem akarsz magadnak, másoknak se tedd. Ez a természetjog egyik főelve, amely az erkölcsi élet mind magán, mind társas vonatkozásait felöleli. A közösség továbbá bizonyos tekintetben nagyobb jó, mint a magánérdek, mivel az utóbbit csakis az előbbi keretében lehet biztosítani. Ezért a közösségi érdek megítéléséhez természetszerűleg - ismét csak a hajtóerő szempontjából - nagyobb a hajlandóság mint az egyedi érdekek becsléséhez.¹⁶ Mindezt a tiszta természetjog szempontjából állítjuk, mivel elfajulás és korcsalakulat talán sehol sem lehetséges könnyebben, mint ezen a téren, ahol az akaratnak oly nehéz megigazulnia és a közletről érintő részleges jót, az egyén javát, a tőle távolság szerint messzebb eső általános jó mögé helyezni és ennek alárendelni. A természetjog ezekkel a javakkal szemben mindenesetre olyan lelkeséget követel meg, hogy a hajtóerő és a becslési érték szerint előbb és jobban akarjuk az általános jót, mint a részleges érdeket. Ezért állítottuk, hogy a *synteresis* jobban van beállítva a közösségi mint az egyedi jóra.

Bármiként legyen is ez, annyi biztos, hogy az okosság erénye, amelyben az embernek különösen tökéletesülnie kell, nem a magánokosságban, a *prudentia monasticaban*, hanem a közösségiben, a *prudentia politicaban* éri el csúcspontját. Számos válfaját lehet megkülönböztetni, de a bennük való tökéletesülés éppoly kevésbé lehet természetjogi követelmény vagy törekvésünk eszmei célpontja, amit ahogyan az egyes mesterségek elsajátítása sem az. A közösség tagjainak kell megosztozni a mindkét téren kiosztható szerepeken. De a természetjog kettőt mindenkinek parancsolólag köt a lelkére: a *prudentia monasticaban* való tökéletesülést és a *prudentia politica* iránti érdeklődést. Az előbbit azért, mivel nélküle erkölcsileg értékes életről szó sem lehet, az utóbbit pedig azért, mivel ennek hiányában nem tud a közösséghez idomulni és annak jótéteményeiben megfelelően részesülni¹⁷.

A *prudencia politica* kormányzó okosság. Éppen ezért nem az alattvalók erénye. Erről mondja Szent Tamás, hogy a kormányzók és kormányozottak okossága összehasonlíthatatlanul, tehát egymásra vissza nem vezethető módon különböznek.¹⁸ Más, magasabb, főleg univerzálisabb elvekből indul ki és ezek szerint ítélkezik a kormányzó. Mert ha megérdemli ezt a nevet és megfelel a természetjogtól kiszabott feladatának, akkor csak a közjót tartja szemmel, míg az alattvaló a saját javát, az ettől színezett elveket, tehát a magánérdeket teljesen kiküszöbölni nem tudja. Innen van a két tényező közötti eltérés és a gyakorlati összeütközés, amely az uralkodót alattvalóival hamarosan ellenfél vagy éppen ellenségként állítja szembe. A természetjog ennek a kiküszöbölésére gondolt, mikor a felsőbbség tiszteletét parancsolólag írta elő az alattvalóknak. Képviselőiben Szent Tamás szerint *principium essendi et gubernandit* kell látni, akiket hódoló, de mindenesetre tiszteletteljes és megkülönböztetett elbánás, *observantia*, illet meg¹⁹. A közösségre beállított okosságnak tehát az a legfőbb természetjogi elve, hogy a kormányzó tisztelje alattvalóiban az emberi méltóságot, urakként és nem értéktelen rabszolgákként kezelje azokat, az alattvaló pedig uralkodójában elvileg ne ellenséget, vagy zsarnokot nézzen, hanem annak helyettesét, aki személyi méltóságának kialakítására és jólétének elérésére látható embert rendelt. Egyszóval az alattvaló politikai okossága a tekintélytiszteletre van berendezve, és emellett mindaddig megmarad, amíg a tekintély alanya, a kormányzó hatalom a természetjog keretében mozog. Így gondoskodott a természetjog a kölcsönös tiszteletből fakadó lelkeség megparancsolásával a közösségi tényezők harmóniájának megőrzéséről.

Ámde az alattvaló társadalomfölöttiségéből származó méltóságánál fogva nem holt eszköz, de nem is sakkfigura amelyet tetszés szerint lehet állítani annak a politikának az elvei szerint, amelyet a tapasztalatból ismerünk, amelynek oly kevés köze van ahhoz, amit a természet céloz és amit a közösség kiegyensúlyozó ereje gyanánt akart megvalósítani. Az *elsőbből az következik, hogy a természetjog a közösségbe való részvételt nem mint külső kényszertől diktált szenvedőlegességet írja elő, hanem megkívánja, hogy az belső indításból lelki szükségből fakadjon, ez hordozza és lelkesítse.* Az alattvaló politikai okossága tehát lelkes polgárokat nevel, azoknak az erénye és erőforrása. Minden törvényhozás célja az, hogy az alattvalókat erényre nevelje.²⁰ Ezért a törvény külső indítását belső mozgatóerővé kell átalakítani és lelkes meggyőződéssel megvalósítani. Csakis így alakulhat ki olyan közösség, amely a természet Urának tetszik és a természetjog védelme alatt áll.

A második szempont pedig arra figyelmeztet bennünket, hogy a közjó konkrét meghatározásából és az ebből folyó törvényhozásból nem szabad az alattvalókat teljesen kizárni. A természetjog erre vonatkozólag nem tartalmaz határozott utasítást. Parancsolólag csak azt írja elő, hogy legyen a közösséget összetartó, formáló közjó, és hogy ne hiányozzanak az ennek megvalósítását célzó, azt elősegítő rendelkezések. Hogy honnan eredjenek ezek, mi legyen a

tekintély alanya és székhelye, azt rábízta a közösséget alkotó tényezők okosságára. Minden közösségi formát védelmébe vesz, amely legalább is hallgatagon elismeri a *primum ontologicum* felségjogát és tiszteli az ember társadalomfelettséget.²¹ Itt legfeljebb arról lehet vitatkozni, melyik közösségi forma jobb a másiknál. Abból azonban, hogy ennek konkrét meghatározását a természet az emberekre bízta, következtethetjük, hogy *az egyén politikai okossága arra is jogosan kiterjedhet, hogy az említett dolgokról nemcsak a maga szempontjából, hanem gyakorlatilag is döntő módon ítélkezzék, vagy befolyásolja azokat.* A természetjog jóindulatú közömbössége pozitív védelmet ígér, ha a körülmények úgy intéződnek, hogy a közösségnek ilyen alakulását javasolják. A politikai okosság különféle fejlődési foka, módja, minősége annyira függ a természettel adott egyedi sajátosságoktól, hogy a közösség legdemokratikusabb formájánál sem kell félni a kormányzó és a kormányozottak közötti különbség elhomályosodásának vagy éppen megszűnésének veszedelmétől. Igaz, hogy a tekintély konkrét alanya annál inkább eltűnik, minél jobban hangsúlyozzuk a népföliséget, de ez is csak akkor válik veszedelmessé, ha az isteni Föliség kizárásával tulajdonít teremtett tényezőnek jogadó és- eredeztető minőséget. Ebben a fogalmazásban nemcsak a népföliség, hanem minden más felségesség is a természetjog határain kívül mozog, ennek védelmét nem élvezzi, akár monarchia, akár más közösségi forma alakjában lépjen föl. Ha azonban megmarad a *primum ontologicum* felségjogával való érintkezés, akkor a törvényekben mindig egyformán tisztelhetik a legfőbb hatalmat, és végeredményében minden alattvaló ez előtt nem pedig a közbülső tényezők előtt hajol meg. *Ezért, ha a nép alkotja is a törvényt, abban nem önmagát tiszteli és becsüli, hanem azt, aki hatalmat adott neki arra, hogy megfelelő törvényekkel kormányozza önmagát, s így mintegy ezek lesznek a közvetítők, a transzcendens tekintély és a kormányozandó nép között.* Emellett meg kell vallanunk, hogy a népnek intenzív részvétele a törvényhozásban a törvénytiszteletet nem csökkenti, hanem gyarapítja, mivel így már a kezdet kezdetén a kívülről irányító tényező részéről is több a belső iniciativa és mozgó erő, mintha ezt kizárólag kívülről határozzák meg és teszik kötelezővé.

Az ember társadalomfölöttségének egyik legfontosabb következménye vallásos beállítottságának nemcsak a nemzeti és általában véve minden társadalmi szempontból való függetlensége, hanem még az egyedi hajlandóságok kikapcsolása is. A kultúrigény és kötelezettség tárgyalásánál említettük, hogy ezek csak addig állnak a természetjog védelme alatt, amíg az igazság körében mozognak és így az embert megtartják az arányos isteni léttér határai között. Mindenekelőtt és fölött kell ezt a vallásra vonatkozólag állítanunk, amelynél változatlan és meg nem változtatható relációk rendeződnek.²² A vallás a teremtménynek Istentől való függésén alapul. A *primum ontologicum* létadó és létfenntartó ereje annyira áthatja és megelőzi minden léttartalmát, hogy előbb és inkább létezik az isteni hatóerő valóságaként, mint önmagában, saját mivoltában. Ebből vezetendő le, hogy

hajlandósága szerint is előbb és jobban gravitál Isten felé, mint saját létének megtartására.²³

Hogy az ember Istenhez viszonyítva társadalomfölötti lény, főntebb hangsúlyoztuk. Ennek az az oka, hogy nemcsak személyi méltóságát köszöni Istennek, hanem minden egyéb léttartalma is Isten ajándéka²⁴. De másrészt Isten világkormányzása minden közvetlensége mellett is arányos részt juttat a teremtett tényezőknek.²⁵ Ennélfogva a létesített okozatok nemcsak Istentől, hanem a különböző okoktól is függnék. Lénytanilag néha nagyon nehéz ezeknek a viszonylatoknak az állandóságát kimutatni, de a tényleges létrehozást, mint alapot föltételezve, teljesen sohasem hiányozzanak. Az ember is, bár lelke közvetlenül Isten műve, a legkülönbözőbb viszonylatban függ a teremtett tényezőktől. Szent Tamás ezeket *principium producens in esse et gubernans* néven foglalja össze,²⁶ és ezzel megjelöli azokat az adottságokat, amelyekkel az embernek közösségi viszonyba kell lépnie. A család és a haza neve alatt foglalhatjuk össze ezeket a tényezőket, amelyekről elmondhatjuk, hogy az egyén Isten után mindent ezeknek köszönhet. Amilyen társadalomfölötti lény tehát az ember Istenhez viszonyítva, épp úgy a közösségbe beépített adottság abból a szempontból, hogy létét és nevelését a Teremtő a családra és a hazára bízta. Ebből azt a következtetést kell levonnunk, hogy amíg a természetjog család és nemzet fölötti érzületet kíván meg az általános emberszeretet formájában,²⁷ addig ugyanaz a természetjog a kisebb közösségi alakulatok becsülését és áldozatra kész szeretetét is parancsolólag előírja. Olyan ennek a kettőnek a viszonya, mint az általános és részleges az erkölcsi értékek körében. A közösség részleges formái közelebb állanak érzületünkhöz. Ezért melegebb és így ebből a szempontból erősebb is a hozzájuk való vonzódás. Az általános emberszeretet és így a nagy emberi közösség becsülése értékében több, de intenzitásban csak az növelheti és az adhat neki tartósságot, hogy a közös, általános principiumban Istenben valósul meg. Az embernek, mint társas lénynek az értéke mindenesetre attól függ, hogy miként valósul meg benne harmonikus egységben ez a kettős, egymást nemcsak nem kizáró, hanem föltételező érzület.

A kisebb közösségi formákba való bekapcsolódás és ezek szeretete eszerint a természetjognak a leghatározottabb tartalmú parancsa. A népek, nemzetek, hazák nem tisztán emberi eredetűek, hanem jórészt és alapjukban a természet alkotásai²⁸. Ezért vannak a természetjog különös védelme alatt. De másrészt nem mint kész alakulatok várják az embert, hanem végleges befejezettségüket az egyének vállvetett munkájától várják. Ezért az ember társadalmi beállítottsága föltétlenül megkívánja, hogy ne csak külsőleg tartozzék ezekhez a közösségi formákhoz, hanem ezek szellemében és lelkiségében úgy tökéletesítse magát, hogy a nemzeti értékek gyarapodjanak, a haza pedig az egész emberiség keretében számba vehető értéket képviseljen.

Ha a természetjog közösségi vonatkozásait jellemezni akarjuk, akkor legfőbb sajátságaként azt állapíthatjuk meg, hogy az embert nem külső viszonylatokkal, hanem belső kapcsolatokkal állítja a társadalomba és tartja meg ott. Természetszerű hiányait nem pótolhatja máshol, mint a közösségben. Teljes emberi életet csakis itt folytathat. Ha tehát emberi értékeit átvizsgálja, azt kell megállapítania, hogy azokat valamiképp kivétel nélkül a közösség különböző formáinak köszönheti. Ezért kívánja meg a természetjog az embertől a közösség szeretetét, érdekeinek, főképp pedig a közjónak előmozdítását. A természetjog szellemében cselekszünk tehát, ha a társadalom javaiból merítünk, megtartó és nevelő ténykedését hatni engedjük lelkünkre, de ezzel szemben azt is megkívánja tőlünk, hogy egyrészt hálás érülettel, de főleg gyakorlati együttműködéssel vissza is fizessük jótéteményeit és gyarapítsuk azokat a javakat, amelyekből kortársaink és utódaink meríthetnek.

J E G Y Z E T E K

¹ A kassai nyári egyetemen 1943. jul. 26. tartott előadás.

² Az ilyen társadalommagyarázat kiindulópontja egészen helyes, mivel az embernek ez a másokra utaltsága tapasztalati tény és tehetetlensége másként, mint a közösség révén, nem gyógyítható. Ez mindenesetre méltóságbeli elsőbbséget és előnyt prioritás perfectionist, biztosít a közösségnek az egyénnel szemben. De az elmélet a további kifejtésben két nagy hibát követ el. Az egyik az, hogy mindkettőt, az egyént és a közösséget, teljesen immanens szempontok szerint ítéli meg. A pozitivista felfogás csak konkrét adottságot lát bennük, amelyek további magyarázatra vagy megindoklásra nem szorulnak, sőt az ilyenek egyenesen ki is zárandók. A másik pedig az, hogy a közösséget megelőző egyénben nem lát mást, mint pusztá anyagot, amely csak a társadalomban válik értéké. Nem ismeri tehát az egyén személyi méltóságát, amelynek nemcsak megmentése és kifejlesztése a társadalom feladata, hanem ami közösségalkotó erő gyanánt is tekintetbe veendő. Hogy miként magyarázza ezt a keresztény bölcselet, később fejtjük ki.

³ I. 47. 3.

⁴ I. 108.

⁵ Innen van, hogy Szent Tamás szerint (I. 108. 3.) az angyali társadalom mibenlétét és beosztását nem ismerjük, sőt nem is ismerhetjük meg, mivel leírásához hiányzik a szükséges alap. Csak az egy közös cél, Isten

megismerése és szeretete visz ebbe a sokaságba bizonyos közösségi társadalmi vonást (u. o. 4.), tagoltságot pedig részben természetes és természetfölötti tökéletességük, részben pedig Isten országában kifejtett tevékenységük (actus) és feladatuk (officium) alapján állapíthatunk meg náluk. Ezért Isten, mint legfőbb Úr és Kormányzó uralma alatt olyan határozott közösséget alkotnak, amelynél tökéletesebbet el sem lehet képzelni, míg egymáshoz viszonyítva a közösségi kapocs igen laza. Imént említett tagoltságukat sem egymással szemben kifejtett tevékenységüknek köszönhetik, hanem küldetésükből folyó feladatuknak. (U. o. 2. ad 3.) A társadalmi tagoltság két mozzanatban nyilatkozik meg: 1. az alattvalók és vezetők, 2. a szervi vagy hatóerő szerinti rendezettség megvalósulásában.

⁶ I-II. 94. 4-6.

⁷ V. ö. A természetjog rendező szerepe, 22. s. köv. old.

⁸ Erről más szempontból bővebben később.,

⁹ Deus est suprema Maiestas et supremus Dominus. (Isten a legfőbb Fenség és a legfőbb Úr.) Ezeket a fogalmakat föntebb fejtjük ki.

¹⁰ I-II. 21. 4. ad 3. Homo non ordinatur ad totam communitatem politicam secundum se totum et secundum omnia sua. Et ideo non oportet, quod quilibet eius actus sit meritorius vel demeritorius per ordinem ad communitatem politicam. Sed totum, quod homo est, et quod potest et habet, ordinandum est ad Deum. Et ideo omnis actus hominis bonus vel malus habet rationem meriti vel demeriti apud Deum, quantum ex ipsa ratione actus.

(Az ember teljes mivoltával és mindenével együtt nincs mindenestől alárendelve a társadalomnak. És ezért nem szükséges, hogy minden egyes tette a társadalomhoz való irányultága miatt legyen érdemszerző, vagy érdemtelen. Hanem az embernek mindenestől, minden képességével és birtokával Istenre kell irányulnia. És ezért az ember minden jó vagy rossz tette Isten előtt lesz érdemszerző vagy érdemtelen, magának a tettnek a szempontjából.)

¹¹ Az Egyház tanítói hivatala Krisztus pozitív rendelkezésén alapszik, mivel nem a közvetlen belső irányítást (a Szentlélek egyéni sugalmazását) tette meg hívei vezetőjének, hanem az apostoli igehirdetést és tanítást. Mivel pedig az oktatást az ember természete kívánja meg, azért mondhatjuk, hogy Krisztus pozitív intézkedése a természetjogon alapul, és így az Egyház tanítói hivatala is a természetfölöttiségben megszentelt, magasabb nívóra emelt természetjogi.

¹² I-II. 21. 4. ; II-II. 65. 1.

¹³ II-II. 101. 1.

¹⁴ II-II. 58. 7. ad 2.

¹⁵ Eigentumsrecht nach dem hl. Thomas von Aquin. 11. s köv. old., A természetjog rendező szerepe, 49. s köv. old., Társadalmi alakulások és a természetjog, 4. s köv. old.

¹⁶ Ezt a hajlandóságot Szent Tamás csak magvában mondja természetesnek, teljes kifejlődésében, öntudatos megjelenésében, a gyakorlat, az önmeggyőzés

eredménye. Amikor ugyanis azt fejtegeti, hogy a teremtmény természetszerűleg szereti-e jobban Istent, mint önmagát (I. 60. 5.), akkor az igenlő megokolásnál ehhez a hasonlathoz fordul: videmus enim quod naturaliter pars se exponit ad conservationem totius, sicut manus exponitur ictui absque deliberatione ad conservationem tutius corporis. Itt tehát egy tudattalan ösztön működik az emberben, amely a kivitelezés által válik tudatossá és később emberi, erényes cselekedetté. Majd így folytatja: et quia ratio imitatur naturam, huiusmodi imitationem invenimus in virtutibus politicis. Est enim virtuosus civis, ut se exponat mortis periculo pro totius reipublicae conservatione. Et si homo esset naturalis pars huius civitatis, haec inclinatio esset naturalis. (: látjuk tehát, hogy természeténél fogva a rész az egész megőrzését szolgálja, amint az ízület szolgálja a kezét az egész test megőrzésének megfontolt szándéka nélkül. . . . És minthogy az ész utánozza a természetet, ilyesféle utánezást találunk a társadalmi erényekben. Ugyanis a polgár erényének számít, hogy halálos veszélynek tegye ki magát az egész köztársaság megőrzése érdekében. És ha az ember ennek a társadalomnak természetes része lenne, ez a hajlandóság természetből fakadó volna.) Eszerint a polgári erény tudattalanul is csak mint alanyi eszmei mag természetes adottság, míg tényleges vagy tudatalatti működéséhez a saját elgondolásból merített erő szükséges. A más, vagy éppen a közösség szeretetére irányuló hajlandóság természeténél fogva annál altruisztikusabb jellegű, minél erősebbek és természetesebbek a kapcsolatok, amelyek a személyeket egymáshoz fűzik. Ha valaki egész lényében és létadottságában másától függ, akkor minden megszorítás nélkül (simpliciter) előbb és jobban szereti létének ösokát, mint önmagát. Ennek az elvnek a tisztaságát védelmezi Szent Tamás nagy meggyőző erővel és kimutatja, hogy a teremtménynek Istenhez való vonzódása és szeretete nem az amor concupiscentiae, hanem a benevolentia körébe tartozik. Igen vigasztaló igazságot mond ki ezzel. Mert ha a tudattalan vagy tudatalatti szeretet természeténél fogva ilyen, akkor a tudatos ebben az irányban válik valósággá, úgy hogy az istenszeretet legalacsonyabb fokánál sem hiányzik a jó akaró szeretet és így könnyen válik "barátivá", amor amicitiae-vé. - Minél gyöngébbek és kevésbé természetszerűek a szálak, amelyek személyeket egymáshoz fűznek, annál erősebb, természetesebb és előbbre való az önszeretet. Így vagyunk a közösség szeretetével is. Mivel az egyén csak részlegesen függ tőle, önszeretete megelőzi a közösség szeretetét és csak akkor áldozza föl magát érte, ha a tudatos megfontolások azt mutatják, hogy a közösség szeretete ésszerűbb és előbbre való mint az önszeretet. Hogy milyen kiterjedésű és értékű ennek az elvnek az alkalmazása, *A haza és hazaszeretet bölcséleti alapjai* c. értekezésemben mutattam ki. Mindenesetre nagy értékű figyelmeztetés ez a polgári társadalomra nézve, hogy ne kívánjon tagjaitól olyan alárendeltséget és szeretetet, amelyet a természet nem alapoz meg, az ész pedig nem javasol. Ezért olyan nagy jelentőségűek XII. Pius szavai, amelyekkel azt hangsúlyozza, hogy az ember nem egészen az államé,

és így nem is lehet minden célra eszközül használni. A hazaszeretet a legszebb, de a legésszerűbb erények közé is tartozik. Annál jobban lehet a polgároknak ezt az erényt kifejleszteni, minél ésszerűbbé igyekeznek azt tenni a hatalom képviselője.

¹⁷ V. ö. Katolikus közélet c. értekezésünket.

¹⁸ II - II. 47. 11.

¹⁹ II - II. 101. s köv. Hogy miként viszonylik ez a duliához, Szent Tamás II -II. 103. 4. fejt ki. Talán legjobb, ha a hódolatot a duliának, a tiszteletadás többi formáját pedig az observantiának tulajdonítjuk.

²⁰ I - II. 92. 1.

²¹ V. ö. XIII. Leo Immortale Dei körlevelét.

²² Hogy mennyire eltávoloznak ettől az eszménytől a vallást a vérből és nemzeti törekvésekből eredeztető kísérletek, *Hitvédelmi tanulmányok* c. művünkben fejtettük ki. (274. s köv. old.)

²³ I. 60. 5.

²⁴ Szent Tamás III. Pot. 7. kifejti, hogy bár a teremtmény a valóság szerint működik és erőinek megfelelően arányos része van az okozatok létrehozásában, a tulajdonképpeni létadás (esse) csakis Isten sajátos műve. Ennek következtében a teremtmény tevékenységét az isteni erő és mozdítás teljesen áthatja, úgyhogy a szó szigorú értelmében igaz, hogy a létrehozott okozatok Isten ajándékai és pozitív léttartalmuk szerint sokkal sajátosabban Isten, mint a közvetlenül működő erők művei.

²⁵ I. 103. 6.

²⁶ II - II. 101. 1.

²⁷ V. ö. Társadalmi alakulások és a természetjog c. értekezést. Ezekről a fogalmakról Szent Tamás állameszméje c. értekezésünkben számolunk be. 313. s köv. old.

²⁸ V. ö. A haza és hazaszeretetet bölcseleti alapjai c. értekezésünket.

Vida Katalin

Kontempláció a világban egy szerzetes szemével*

A kontempláció, az Istennel való bensőséges szeretetkapcsolat, imádás *mindenkéé*, nem csak kiváltságos egyeseké. Ezt bizonyította életével és műveivel a Maritain házaspár. Nagyon fontos volt ez a II. Vatikáni Zsinat utáni megújulásban, és ma is az, mert még mindig gyógyulnunk kell az elkülönítettségéből világi híveknek és papoknak, szerzeteseknek egyaránt. Én magam szerzetes vagyok, de olyan, aki a világban él, életformájában közel a világi hívekhez, Isten Szent Népéhez. A századelőn olyannak álmodták meg alapítóink a Közösségünket, hogy a világiak szemében ne legyünk egyháziak, az egyháziak szemében ne legyünk világiak, tehát mindenki magáénak érezzen bennünket, ne legyünk elkülönülve senkitől, *híd és testvér* legyünk.

Mint szerzetes is, nagyon fontosnak tartom a *Szent Nép* életének, hivatásának a szolgálatát, saját méltóságának felragyogtatását. A korábbi generációkban nem olyan erős annak a tudata, hogy a legfontosabb Istenhez kapcsoló lépés az életünkben a keresztség szentsége. A szerzetesi konszekráció csak ennek speciális kibontása. A megkeresztelkedés a szentségre való meghívással egyenlő. Ezután egész életünknek arról kellene szólnia, hogy Isten hívására formáljuk a választ. Keresztény élet = Krisztussá formálódni: „Élek én, de már nem én, hanem Krisztus él bennem.”

Az általános szentségre való meghíváson túl, minden egyes embernek van egy Istentől megálmodott egyszeri, megismételhetetlen, másoktól különböző *személyes hivatása* is. A létbehívásunkkal egy időben kapjuk ezt. Minden teremtmény Isten gondolatainak egy sajátos szempontját, üzenetét hordozza, így vagyunk különböző istenképmások. A Szentatya gyakran beszél arról, hogy a halál kultúrája helyett az élet kultúráját kell szolgálnunk, s ugyanígy beszél a *hivatus* kultúrájáról, hivatás-barát kultúráról, amely annyira hiányzik. Különösen az európai ember gyakran tűnik hivatás nélküli embernek. A papi, szerzetesi hivatások hiánya is abból fakad, hogy hiányzik a köztudatból az *élethivatus jellege*. Ez egyébként a hivatásgondozás irányát is megváltoztatja: nem egyesek felé kell fordulni, hanem az egész társadalom felé, hiszen minden emberben ott van az Isten ajándéka, amely ara vár, hogy felfedezzék. A szülőknek is feladata a hivatásra nevelés a családban. Jelenleg inkább csak foglalkozásra nevelünk.

Amikor életem, hivatásom kibontakoztatására készültem, kaptam meg R. Volliame *Emberek között* című könyvét. Ebben olvastam sokat arról, hogy az ima, a kontemplatív ima is, nemcsak a karthauziaké, remetéké. A kistestvéreké is, akik fárasztó munkás életet élnek. Volt a könyvben egy idézet Gandhitól, melyet nagyon szeretek azért is, mert nem keresztény írta:

* Elhangzott Körömben, 2000. március 11-én

„Akár mosóteknőben ázik a kezünk, akár tüzet szítunk bambuszfújtatóval, akár végtelen számoszlopokat sorakoztatunk könyvelőasztal fölé görnyedve, akár a rizsföldek iszapjába süppedve égessen bennünket a nap, akár olvasztókemence előtt álljunk, ha ugyanakkor nem élünk éppen olyan vallásos életet, mint az, aki kolostorban imádkozik, úgy ez a világ sohasem lesz megmenthető”. Nagyon örültem, hogy ez a könyv sok vonatkozásban egybecsengett Maritainék életével, és a saját tapasztalataimmal is. Imaéletünknek két módja van, és ezek egymást táplálják:

1. *A tiszta imádság* pillanatai: A visszavonultság, a csend, a Jézusnak szentelt figyelem, az evilági tevékenységek felfüggesztésének a pillanatai.
2. *Az állandósult ima* állapota: Valamennyi emberi tevékenységünk és kapcsolataink közepette fennálló ima-állapot.

Az elsőről kevesebbet szólnék, ez a természetesebb. E nélkül a második sem lehetséges. Az ezzel kapcsolatos legnagyobb kísértésünk az időhiányra való hivatkozás. De Jézus a legfárasztóbb napok után végezte ezt az imát. Nem értjük meg az ima szükségességét az ingyenesség, az érdekmentes, önmagát elveszteni tudó szeretet nélkül. Isten érdemli és kéri is tőlünk a szeretetnek ezt a kölcsönösségét. Csupán önmagáért szeressük Őt, még csak ne is az imából fakadó kegyelemekért menjünk imádkozni. De az is igaz, hogy e nélkül élni sem tudunk. Páli Szent Vince és Teréz anya nővérei rendkívül aktív életük ellenére napi két óra személyes imát végeznek. E nélkül mindig hiányozni fog valami a lelki életünkből:

- hiányozni fog belőlünk az igazi béke, ki leszünk szolgáltatva a nyugtalanságnak,
- mindig lesz valami emberi abban, amit csinálunk (hiúság, kicsinyesség, ítélkezés...),
- nem jutunk el az igazi szabadságra, megmaradunk az emberi vélekedések, az emberi okosság szintjén.

Megemlítem itt P. Jacques Phileippe *Idő Istennek (A belső ima útja)* című könyvét, melyben egyszerűen és felszabadítóan ír az imáról.

Az állandósult ima állapotáról elmélkedjünk egy kicsit bővebben! Szalézi Szent Ferenc *az élettevékenység elragadtatásának* hívta azt az állapotot, melyben az ember, noha nem veszíti el kapcsolatát a külvilággal, mégis Istennél tud lenni, figyelme Rajta pihen, az élet eseményeit folyamatosan átmossa a hitén.

Hitünk reagálásáról van itt szó, mely lassanként állandó cselekvéssé erősödik, meglátatja velünk a világ láthatatlan realitását. A hitnek a világ valóságaira vetett tekintete ez, melyben összegeződik az emberi és az isteni, a látható és a láthatatlan valóság. Ezt gyakorolnunk kell. Ehhez gyűjtöttem össze néhány gyakorlati példát a magam életéből:

Döntés a bizalom és a ráhagyatkozás mellett

A külső valóság hozzáigazítása az istenihez: egy nap vagy egy hét kezdetén gyakran megkísért a szorongás, kétségbeesés a feladatok sokasága miatt. Eleve reménytelennek érzem, hogy mindent sikerül elvégezni. Ilyenkor az hozza meg a békét, ha “visszatérek a Galileába”, visszatérek az alapvető, nagy szeretet-tapasztalataimhoz Ővele, pl. amikor küldetést adott, amikor nagyon világosan láttam, hogy Ő küld és olyan szépnek láttam éppen ezeket a feladatokat.

Majd felidézem azokat az élményeimet, amikor már tudtam így rábízni a napot, és megtörtént a csoda: az idő megszorodott, a nehéz feladatok sikerültek. Megtapasztaltam, hogy milyen jó és megrendítő beállni az Ő művébe. Egyszerre minden fényt kap ilyenkor. Ez döntés az isteni, a reálisabb valóság mellett.

Az ÉLETEM kontemplálása

Kontemplálni azt a hivatást, amelyet egyedül én kaptam, amelyet az Isten szeretete sző bennem. Rácsodálkozni erre. Váratlan felfedezéseket tehetek így, összefüggéseket láthatok meg. Fontos visszatekinteni különböző szempontokból életem egyes szakaszaira. Adjak hálát, ne sétáljak el az események mellett! Térjek vissza Galileába! Amint a szerelmesek vissza-visszatérnek a kezdetekhez, a jelentős pillanatokhoz.

Ha alapvetően *follyamatnak*, Isten által épített folyamatnak élem meg az életemet, akkor minden beleépül, akkor helye lesz benne mindennek. Nemcsak a nagy jelentőségű dolgoknak, hanem a mindennapi kis történéseknek is. Így kialakul egy belső hallásunk, a megismerésnek egy új fajtája. A mi engedelmisségi fogadalmunk leginkább erről szól: a Szólintó és a figyelő párbeszédében élni, és megtenni amire a Lélek indít. Isten minden pillanatban hív, események, találkozások, egy-egy szó, érzés, mások élete... által. Fontos, hogy személyiségem közepéből éljek, ahol Istennel találkozom, ne a felszínről, feldolgozatlan érzésektől hányatva. Fontos nálunk az apró lelki történések megvizsgálása is, hogy miért érzem azt, amit: pl. haragot. Csak ha a mélyére nézek ennek, akkor fogok tudni megbocsátani. Szintén fontos, hogy mélyülő tudatossággal figyeljünk a Szentlélek jelenlétére önmagunkban és a körülvevő emberi valóságokban.

Ha tudom, hogy minden, ami ér, érterem van, azért, hogy jobb, érettebb, kialakultabb ember legyek, akkor már nem lesz olyan nagy a különbség a között, hogy mindez siker vagy sikertelenség, egészség vagy betegség útján történik-e. Az istenszeretőknek minden a javukra válik. Kaphatunk olyan erőt, amely elválaszt a dolgoktól. “A földi események értékét az határozza meg, hogy végső soron mi lesz belőlük.” (Margit testvér). Ez a szenvedések kontemplációja. Mindez, vagyis a természetestől a természetfölöttibe való átalakulásunk fájdalmas és élethossziglan tart. De napról-napra tapasztalhatjuk a növekedést.

A TERMÉSZETBEN való találkozások Istennel!

Az EMBEREKBEN való találkozás Jézussal

Például a tömött metrón elnézni a fáradt embereket. Milyért olyan ráncos, szomorú az arcuk? Milyen lehet az életük? Észrevenni rajtuk Jézus szerető tekintetét. Vagy a lehetetlenül kinéző fiatalokat szemlélem. Csak a boldogságot, az Istent, a Szeretetet keresik. Már kiált bennünk az éhség. Hogyan szeretheti őket Jézus, hogyan vágyik arra, hogy szerethesse őket? Imádkozzunk értük. Mi hívők imamegbízottak vagyunk, *közbenjárók a világért*.

Vagy a Közösségben: amikor valamelyik testvérem gyengeségét látom, látom Isten iránta való szeretetét is, teremtményi törékenysége (mely nem súlyosabb az enyémnél) könnyöretre indítja az Urat.

A munkámban is ez a fajta kontempláció segít: a hozzám érkezőben, a fáradt, szeretetre éhes emberben (néha a támadóban) a szenvedő Krisztust látni. Máskülönben nem is tudnám csinálni.

A felsoroltak mind közös lehetőségeinek az útjainkon való kontemplációra.

A keresztény, azaz a hivatást kapott, szentségre indított ember a többiekért is van mind munkájával,
mind közbenjárásával,
mind csupán a jelszerű létével.

Van Krisztusnak olyan megismerése, amelyre csak az Őt szeretők léte által juthatnak el az emberek. (Maritain)

FLORILEGIUM

Fontos lenne az embereknek visszaadni a saját nagyságuk és méltóságuk iránti érzéket. Kétségtelenül ez a mi legfőbb feladatunk: elősegíteni, hogy mindenki fölfedezze, vagy újra fölfedezze az emberi hivatás szépségét egy olyan civilizációban, amely az egoista étvágyat és versenyszellemet magasztalva és gerjesztve fönntartja az emberi létezés jelentéktelenségének alattomos érzését.

Munkánk elsősorban nevelői, hosszú távú nevelői feladat.

P. Georges Cottier O. P.